

TALLINNA XXVI VANALINNAPÄEVADE MÄLUMÄNG 3.06.2007

1. Kuna tänase mängu esimene osa toimub Kirjanike Maja nn. “musta laega saalis”, siis on paslik küsida, mis aastal toimus selles saalis esimene kirjanduslik kolmapäev? Kuupäev oli 17. aprill. (+/- 5 a. = 1 punkt).
2. Esimestest jalgpalli maailmameistrivõistlustest 1930. a. Uruguays võttis osa vaid 13 võistkonda. 9 neist olid Ameerika kontinendilt, 4 aga Euroopast. Euroopa võistkondadest kaks olid Prantsusmaa ja Jugoslaavia. Kes olid aga ülejäänud kaks Euroopa võistkonda? Üks nendest oli 1920. a. OM võitja, kõrgeim koht MM-ilt 1986. a. 4. koht. Teine meeskond jõudis 1994. a. MM-i veerandfinaali, võites Argentinat 3:2 ning oli FIFA edetabelis 1997. a. septembris 3. kohal.
3. Fotol oleva daami nimi on Portia Simpson-Miller. Millise riigi peaminister ta on?

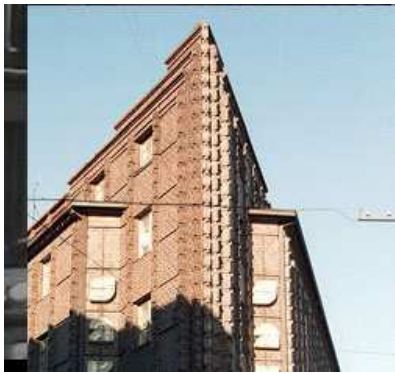

4. Eesti teaduse ajalukku on läinud kaksikvennad Elmar (1878-1916), kes uuris Lõuna-Wales`it, geoloogilisi lademeid Viru rannikul ja kivistisi Lõuna-Uuralites; ning Nikolai (1878-1923), tuntud füsioloog, meditsiinidoktor ning Peterburgi Ülikooli professor. Tema teosest „Rütm, elu ja looming“ on avaldatud katkendeid „Loomingu Raamatukogus“. Milline on nende ühine perekonnanimi?
5. Vana-Roomas nimetati käsitöölise töökodasid ning käsitööd ennast *fabrika*. Kuidas nimetati aga orjadegruppi, kes kuulusid vaid ühele peremehele?

TALLINNA XXVI VANALINNAPÄEVADE MÄLUMÄNG 3.06.2007

6. Vürst Pinecherle (1896-1957) oli ühe Itaalia hääbuva suguvõsa viimane esindaja. Raamatute seltsis veedetud elu krooniks kirjutas ta varjunime Giuseppe Tomasi di Lampedusa all oma ainsa romaani, mis käsitles tema Sitsiiliast pärit esivanemate tormilist elukäiku. Ta suri enne, kui romaan 1958. a. ilmus, ega saanudki teada, et seda teost hakatakse pidama 20. sajandi Itaalia parimaks romaaniks. 1967. a. vändati selle järgi ka film (lavastaja L. Visconti, peaosas B. Lancaster). Eesti keeles on teos ilmunud sarjas "Ajaloolised romaanid". Milline on selle romaani (loodusvaldkonnast pärit) pealkiri?

7. See Viljandis sündinud mees oli esimene Eesti Vabariigis kõrghariduse saanud arhitekt (TTÜ vilistlane). Tema loomingu tippude hulka kuuluvad juugend- ja art-deco stiilis tellishooned Tallinnas Pärnu mnt. 36 ning Vabaduse väljak 7 (Linnavalitsuse hoone). Kes on see arhitekt?

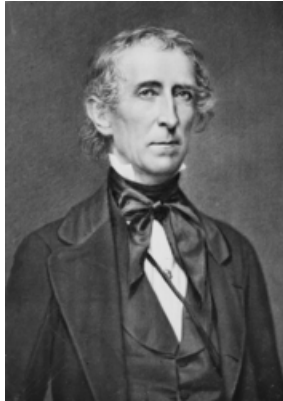
8. Vaikses ookeanis asuvad Galapagose saared, mille avastasid hispaanlased 1535. aastal. 1835. aastal külastas saari Charles Darwin, kes sealset faunat uurides pani aluse liigitekke teooriale. Aastast 1939 kuulutati saared rahvusparkiks. Mida tähendab saarte nimi tõlkes?

9. Küsitava taime perekonda (ladina keeles *Gossypium*) kuulub umbes 20 liiki. Nad jagunevad ühe- ja mitmeaastateks, külmakindlateks ja külmaõrnadeks, roheline- ja mustaseemnelisteks, pika- ja lühipäevataimedeks, soola- ja magetaimedeks, kuivust taluvateks ja niiskuslembelisteks. Milline taim?

10. Kui Kristjan Palusalut kutsuti Berliini OM-il peale vabamaadluse kuldmedali võitmist pjedestaalile, alustas orkester hünni mängimist. Kahjuks polnud tegemist aga Eesti hünniga. Hiljem vabandati eestlaste ees ning õige hümn kõlas järgmisel õhtul. Mis riigi hünni algselt Palusalule mängiti? Kuulete seda hünni ka plaadilt.

TALLINNA XXVI VANALINNAPÄEVADE MÄLUMÄNG 3.06.2007

11. Praegu kandideerivad USA presidendi- ning asepresidendikandidaadid valimistel koos. Kes oli aga esimene USA asepresident, kes sellelt ametikohalt sai USA presidendiks? Tema esimene abikaasa Letitia läks USA ajalukku sellega, et tõi Washingtoni koorekihi hulka valsi ja polka. Tema hobune nimega "The General" on maetud Virginia osariiki. Küsitavale kuulub ütlus : „Inimesed ei pea oma usuliste vaadete pärast vastust andma mitte kellelegi peale Jumala enese“.

12. 1919. aastal tuli Riiast Tartusse läti mükoloog Fedor Bucholtz. Ta õppis ära eesti keele, pühendas oma jõu kuni surmani (1924) TÜ botaanikaaiia ning – instituudi taaskäivitamisele. Temalt pärineb ka mõte rajada Eestisse rahvuspark. Millisesse Eesti piirkonda ta tahtis selle rajada? (rahvusparki ei ole selles piirkonnas aga tänini)

13. Selle mängu mõtles välja arhitekt Alfred Mosher Butts 1931. aastal, kuid patenditaotlus lükati tagasi. 1948. aastal omandas James Brunot õigused mängule ning alustas tootmist. Esimene MM toimus 1991. a. Londonis ning esimeseks maailmameistriks tuli Peter Morris USA-st. Nimetage see mäng!

14. Viimaseks Vabadussõja mälestusmärgiks, mis rajati esimese Eesti Vabariigi poolt jäi 26. mail 1940 püstitatud mälestussammas Põtalovos (Piitalovas), seda ühe tuntud eestlase langemiskohale. Küsitav langes 2. aprillil 1919. Kes?

15. Selle 1999. a. valminud filmi lavastaja suri mõni päev pärast filmi valmimist, kuid Venetia filmifestivalil pälvis ta Filmcritica Bastone Bianco auhinna. Filmi kohta on öeldud, et see on intrigeeriv, intellektuaalne, süvenenud, nõudlikult lihvitud ja otsekoheusust nõudev. Film on valminud Artur Schnitzleri romaani "Traumnovelle" alusel ning selle peaosades olid Tom Cruise ja Nicole Kidman. Kes oli see lavastaja ja mis oli tema viimase filmi pealkiri?

16. Küsitavad olid katoliku kirikut kritiseerivad rändjutlustajad. Liikumine sai alguse 1300. aastal Hollandis ning levis 14. sajandil ka mujal Euroopas, eriti Inglismaal. Seal jutlustasid nad John Wyclifi õpetust, mille järgi tuleb kirikust kõrvaldada kõik, mis ei põhine Piiblit. Kuidas neid jutlustajaid nimetati?

TALLINNA XXVI VANALINNAPÄEVADE MÄLUMÄNG 3.06.2007

17. Fotodel on oma kontinendi lõunapoolseim pealinn. Linn asub Mohokare jõe ääres ja on saanud oma nime kohaliku punaka liivakivi järgi. Linnas asub Mejametalana lennujaam. Kauplemiseks sobiv rahaühik on loti (mitmuses maloti). Milline pealinn?

18. Nimetage aastaarv (+/- 5 aastat = 1 punkt)

- esmakordselt hakati heina laadimisel kasutama masinaid;
- valmis esimene sigaretitootmise masin;
- Nicolaus August Otto patenteeris 4-taktilise gaasimootori;
- USA-s hakati tootma auru traktoreid;
- Londoni lähiste ehitati esimene kunstlik liuväli

19. 2005. a. aprillis sai Kundas alguse uus traditsioon. See seisneb selles, et tuntud Eesti inimesed jätavad oma käe- või jalajälje tsementi, hiljem eksponeeritakse neid koos fotoga tsemendimuuseumis. Esimesed käejäljed andsid üks poliitik ja 2 kultuurinimest (kõik seotud ka Virumaa või Eesti põhjarannikuga). Kes?

20. Milline ansambel esineb?

21. Aleksander Suure kindral Nearchos rändas vallutusretkedel piki Induse kaldaid, eesmärgiks oli leida Eufraati jõe suue. Aastal 327 eKr leidis ta "india putke", mida ta oma mälestustes nimetab "meeks ilma mesilasteta". Mille leidis Nearchos?

22. 1990-ndate aastate algul kirjutas Samuel Huntington artikli, milles kinnitas, et tulevased hiigelsõjad peetakse kultuuride, täpsemalt islami ja USA, kui ainsa globaalse läänemaailma suurjõu vahel. Huntington asetab paika ka maailma ida- ja läänepiiri, seda küll kaudses mõttes. Millisele geograafilisele objektile ta selle asetab?

23. Millist nime kannab järgmine valem kolmnurga pindala arvutamiseks külgede a , b ja c kaudu ?

$$A = \sqrt{s(s-a)(s-b)(s-c)},$$

kus

$$s = \frac{a+b+c}{2}.$$

24. 25.11.1945 ilmus ajalehes "Sirp ja Vasar" "ENSV vabastamise esimese aastapäeva puhul" järgmine värsstervitus.

Nüüd üles vend ja eesti sõsar!
Meid ootab tegevus ja kibe töö.
Nüüd innustab meid sirp ja vasar-
Ju särab päike, haihtund õudne öö.

Ju möödunud terve aasta.
Kui meie majast kadund saksa vamm
Ei enam karda võõrast ülbust ega saasta
Nüüd aidaku meid võimas töö ja käte ramm

Kes oli selle värsstervituse 58-aastane autor?

25. Seoses rannahooaja algusega näete maale suplejatest. Kes on nende kahe maali autor?

TALLINNA XXVI VANALINNAPÄEVADE MÄLUMÄNG 3.06.2007

26. Näete vanimat Saaremaa mõisa (Peudorf), mis rajati 1309. a. Pöide ordulinnuse majandusüksusena. Peale rüüstamist Põhjasõjas taastati mõis 19. sajandil. Mõisa omanikkudeks on olnud Üexkülli ja Aderkase suguvõsad. Milline mõis?

27. Küsitav näitleja on sündinud Canadas 1962. a. Filmides hakkas mängima 1983. a., esimeseks filmiks oli “All in Good Taste”. Mängis M. Formani filmis “Mees kuult” (“Man on the Moon”), mille peategelase prototüübile Andi Kaufmanile pühendas ansambel REM samanimelise laulu. Kodus on tal 9 MTV kinopreemiat (nii palju ei ole ühelgi teisel näitlejal) ja 2 “Kuldgloobust”. 1997. a. valiti ajakirja “People” poolt 50 maailma ilusaima inimese hulka. Kes?

28. 1923. a. sõitis Tbilisi jalgpalluritele külla tugev Moskva koondis, korraldades võõrustajatele tõsise katsumuse. pidi kaitsma Moskva ründajat Nikolai Starostini, kellest hiljem sai NSVL jalgpallitäht. Paraku jäi mänguklassilt Starostinile alla, ehkki püüdis kõigest väest. Enne mängu lõppu kavaldas Starostin nn. “oma varju” üle ning lõi värava. Kelle nimi tuleb kirjutada punktiiridele?

29. Küsitavale kaubamärgile, mida iseloomustatakse kui „Austria hinge“, pani 1832. aastal Klagenfurtis aluse Sebastian 1900. a. saadi Pariisi maailmanäituselt suur kuldmedal, millele on järgnenud toodete suur populaarsus kogu Euroopas. Mis oli Sebastiani perekonnanimi?

30. Millist nime kannab järgmine Rootsi rahvustoit? Looma-hakkliha, riivitud sibul, hakitud keedukartul, peenestatud peet, hakitud kapparid, munad, sool ja pipar segatakse ühtlaseks taignaks. Saadud hakkmassist vormitakse paksud kotletid, mida praetakse, kuid mis peavad seest veidi roosakaks jääma. Serveeritakse kuumalt praekartulite ja värskel salatiga.

TALLINNA XXVI VANALINNAPÄEVADE MÄLUMÄNG 3.06.2007

31. Kindlasti on paljud laulnud laulu tekstiga “Kõrts tühi on, kõik kuhugi on läinud”. Laulu pealkiri on “Kapriis”; sõnade autoriks daam, kes eelkõige tuntud lastekirjanikuna (nt. “Kuidas Jõuluvana endale ameti leidis” ja “Öömori okaslinn”), kirjutanud ka kuuldemänge ning libreto Priit Ardna operetile “Kalurineiu”. Tema eluaastad : 1903-1980, kandnud ka nime Johanna Pihlak. Kellest jutt?

32. 06.09.1991 otsustatid Kremlis Riiginõukogus, et Eesti, Läti ja Leedu on iseseisvad riigid. Moodustati 3 delegatsiooni Vene Föderatsiooni osavõtul läbirääkimisteks nende riikidega. Eestiga läbirääkimiste delegatsiooni juhtis teatavasti Anatoli Sobtšak. Kes juhtisid aga samalaadseid delegatsioone läbirääkimistel Läti ja Leeduga?

33. Fotol on 47-aastane praeguse aja Euroopa parim korvpallitreener. Ta on võitnud muuhulgas ainsa treenerina 5 Euroopa meistrite karikat ning osalenud 11 korda Final Four kohtumistes (sh 10 korda treenerina). Kes?

34. Seda toidutaime on kasutatud juba ammustest aegadest tänu tema hõrgule maitsele ja diureetilistele omadustele. Saksamaal nimetatakse teda “Königliches Gemüse” (“Kuninglik juurvili”). Hiliskevadistel koristusperioodidel peetakse paljudes Saksamaa linnades vastavaid festivale. Schwetzingeni linna on nimetatud maailmapealinnaks, kus toimuval iga-aastasel festivalil valitaksekuninganna. Taime süüakse tavaliselt keedetult või aurutatult ning serveeritakse hollandi kastme, sulavõi või oliiviõliga ning Parmesani juustuga. Millisest juurviljast on jutt?

35. Küsitava masina leiutas Edward Budding 1830. aastal, saades idee ühest tekstiilivabrikus kasutatavast kangatöötlusmasinast. Mootoriga variandi konstrueeris James Ransome aastal 1902, elektrilisi hakati tootma 1926. aastal. Millest jutt?

TALLINNA XXVI VANALINNAPÄEVADE MÄLUMÄNG 3.06.2007

36. See ungarlaste esiisa, madjarite suguharude juht, elas aastail 850 – 907. Ta juhtis oma rahva Dnestri ja Pruti jõe vaheliselt alalt üle Karpaatide praegusele asualale. Kuninga nime järgi sai nimetuse Ungarit kuni 1301 valitsenud dünastia. Tema nime kannab ka Ungari pikim sild (Budapesti põhjapoolseim sild üle Doonau). Sama eesnime kandis ka ühe Eesti lauljanna usutegelasest vanaisa. Kes?

37. Oli aasta 1860 ning kuupäevaks 26. juuli. Esimese välismaalasena jõudis sinna Inglise saadik sir Rutherford Alcock ning see tekitas üsna suurt poleemikat, sest tol ajal peeti seda välismaalastele keelatud piirkonnaks. Kuhu lugupeetud sir Alcock jõudis?

38. See NHLi hokiklubi Colorado Avalanche lätlasest kaitsja kannab hüüdnimesid Ironman ja Scratch. Käesoleva aasta veebruaris sai ta oma nimele ühe NHLi rekorditest, olles mänginud esimese kaitsjana 495 järjestikust mängu. Kuidas on selle lõunanaabrite hokikangelase nimi?

39. Soome tuntuim kaubamärk on vaieldamatult NOKIA. Firma juured ulatuvad aastasse 1865, mil mäeinsener Frederik Idestam asutas Nokia jõe kaldal metsatööstusfirma Nokia OY. Vanas soome keeles tähendas “nokia” aga hoopiski ühte looma sugukonnast Martes, hiljem ka tema sugulast. Millist looma?

40. Kes on kuuldava teose helilooja?

TALLINNA XXVI VANALINNAPÄEVADE MÄLUMÄNG 3.06.2007

41. Küsitavate nimetus tuleneb ladinakeelsest mõistest, mis eestikeelses tõlkes tähendab “toiduained”. Nende tunnuslauseks oli “Jumala sõbrad ja kogu maailma vaenlased”. Esmakordselt mainitakse neid dokumentides 1392.a. Lübecki kroonikakirjutaja Oetmari poolt, kes hakkas esmakordselt kasutama nende ajaloolist nime. Kelledest on jutt?

42. Ta on endast rääinud järgmist : “Ma olen sündinud Viljandis insener Aleksander Simakovi ja leedulannast ema Eleena tütrena. Minu emaema oli poolatar ja vanaisa venelane. Ma pole kunagi püüdnud arvutada, palju on minus eesti, poola, vene või leedu verd, sest mina olen ja jään eestlaseks. Eestlane olen sellest hoolimata, et lõpetasin Viljandis venekeelse keskkooli. Lõpetasin neljade ja viitega, kuigi kogu aja käisin paralleelselt ka spordikoolis iluvõimlemist tegemas. Kes?

43. Selle 242 km pikkuse jõe nimi oli wurrundjeri rahva keeles Birrarung. Oma praeguse nime sai ta 1835. a., kui John Wedge´le näidati jõge ja öeldi, et seal on kosk; aga Wedge arvas, et talle öeldi jõe nime. Jõgi voolab ka läbi Melbourne´i kesklinna. Milline jõgi (ehk kuidas on wurrundjeri keeles kosk)?

44. Kui Tallinna tänavatel võib näha autot, mille riigitunnuseks on FL, siis millisest riigist see auto pärit on?

45. Gal Fridman võitis 1996. a. Atlanta OM-il pronksmedali ning 2004. a. Ateenas esimese Iisraeli sportlasena olümpiakulla. Millisel spordialal? Huvitav on see, et tema eesnimel on heebrea keeles tähendus, mis viitab otseselt sellele spordialale.

46. Küsitav pühak sündis aastal 36 või 37 Pannoonias Rooma tribuuni perekonnas. Mantli (õigemini poole) ohverdamine Jeesus Kristusele tegi temast püha mehe; ta on kerjuste, joodikute ning pidutsejate patroon. Prantsusmaal on talle pühendatud 3667 kirikut, Eestis 7 (neist 5, sh ka Eesti vanim maakirik Valjalas, tegutsevad siiani). Kellest on jutt?

47. Küsitava, 1,8 miljonilise turgi rahva esivanemad on mõne teooria kohaselt hunnid. Rahva nimi tähendab tõlkes “õrn, mahe”. Nende keel erineb oluliselt muudest turgi keeltest (näiteks tüdruk on *hër* ja hani *hur*) ning nad on ühed vähestest turgi rahvastest, kellest enamik on kristlased. Jagunevad 3 gruppi : mäe...(viryal, turi); aasa... (anat yençi) ning oru... (anatri). Milline rahvas?

48. Millise praegu laialt kasutatava kreekakeelse termini võttis 1909. a. esmakordselt kasutusele Taani põllumajandusteadlane Wilhelm Ludvig Johannsen ?

49. Seda Lorenzo Da Ponte libretole kirjutatud ooperit on peetud üheks kõige inimlikumaks ja liigutavamaks. 19. sajandil mängiti seda harva, sest seda peeti ebamoraalseks. Kaasajal on ooper aga publiku poolt armastatud ja sageli mängitud (Eestis viimati lavastatud Vanemuises 2000. a). Berliini Koomilises Ooperis on mängitud ka selle hiphop-versiooni. Peamised osad : õed Fiordiligi ja Dorabella (sopranid), nende mehed Guglielmo (bass) ja Ferrando (tenor), toatüdruk Despina (sopran) ja don Alfonso (bass). Kuidas on selle ooperi pealkiri ja kes on helilooja?

50. Esimeste Tallinna Vanalinnapäevade üks korraldajatest, Sulev Roosma, on meenutanud, et üritust ajendasid korraldama aastail 1878-1962 elanud tuntud kodu-uuriija kogutud käsikirjad Tallinnas XV sajandil toimunud maikrahvi valimistest ja linnapäevadest. Kes oli see kodu-uuriija, Rootsi Kuningliku Ajaloo ja Muinsuste Akadeemia hõdemedaliomanik; asjaarmastaja luuletaja ning üks esimesi Estonia Seltsi ooperiartiste?

Küsimuste autorid : Tõnu Talve (TT) ja Indrek Salis (IS)

TALLINNA XXVI VANALINNAPÄEVADE MÄLUMÄNG 3.06.2007

VASTUSED:

EELVOOR

1. 1963	TT
2. Belgia, Rumeenia	TT
3. Jamaica	IS
4. Pärna	TT
5. Familia	TT
6. Gepard	TT
7. Robert Natus	IS
8. Kilpkonnasaared (Sadulasaared)	TT
9. Puuvill	TT
10. Türgi	TT
11. John Tyler (10. president, 1841-1845)	TT
12. Alutagusele	TT
13. Scrabble	TT
14. Anton Õunapuu	TT
15. Stanley Kubrick, "Eyes Wide Shut" ("Silmad pärani kinni")	IS
16. Lollardid	TT
17. Maseru	IS
18. 1876	TT
19. Marko Pomerants, Mikk Mikiver, Tanel Padar	TT
20. ZZ Top (lugu Sharp Dressed Man)	IS
21. Suhkruroog	TT
22. Narva jõgi	TT
23. Heroni valem	IS
24. Oskar Luts	TT
25. Auguste Renoir	IS
26. Oti	IS
27. Jim Carrey	TT
28. Lavrenti Beria	TT
29. Stroh	IS
30. Lindströmi kotletid (pihvid)	IS

TALLINNA XXVI VANALINNAPÄEVADE MÄLUMÄNG 3.06.2007

FINAAL

31. Irma Truupõld	TT
32. Läti – Aleksander Jakovlev, Leedu – Eduard Ševarnadze	TT
33. Zelimir (Zeljko) Obradovic	IS
34. Spargel (valge asparaagus)	IS
35. Muruniiduk	TT
36. Arpad (Oleviste kiriku pastor Arpad Arder oli Helin-Mari Arderi vanaisa ning Jaan ja Ott Arderi isa)	IS
37. Fujijama tippu	TT
38. Kārlis Skrastiņš	IS
39. Soobel (hiljem ka nugis)	TT
40. Felix Mendelssohn-Bartholdy (Frühlingslied = Kevadelaul)	IS
41. Vitaalivennad	TT
42. Estin (Esta Loho)	TT
43. Yarra	IS
44. Fürstentum Liechtenstein	IS
45. Purjetamine (purjelaud Mistral) Gal on heebrea keeles Laine.	IS
46. Püha Martin (veel Kambja, Martna, Rannu, Türi kirikud; varemeis on Käina ning hävinud on Audru Martini kirik)	TT
47. Tšuvaššid	IS
48. Geen (ka genotüüp ja fenotüüp)	TT
49. Così fan tutte, ossia La scuola degli amanti (Nii teevad kõik ehk Armastajate kool), autor : Wolfgang Amadeus Mozart	IS
50. Albin Strutzkin	IS